

Ashetu: meester van de ontregeling en betovering

Hoe verborgen kan een groot dichter zijn? En wat kan een dichter al niet verbergen? Die vragen liggen voor de hand bij het verschijnen van Bernardo Ashetu's bundel *Dat ik je liefheb*. Michiel van Kempen verzorgde een schitterende bloemlezing van 102 gedichten uit al het werk van Ashetu. En dat werd tijd.

Ashetu werd verborgen door de geschiedenis. In april 1959 debuteerde hij in de Antilliaanse Cahiers (III/4) van Cola Debrot en Henk Dennert, keurig met naam en toelichting. In een 'Mededeling' van de redactie wordt hij omschreven als 'een van die varensgezellen in het Caribisch Gebied die halsstarrig hopen op een betere toekomst, waarin zij niet geloven'. Een lichtelijk paradoxale typering, die Ashetu niet meteen helder voor het voetlicht brengt. Pas in 1962 volgde een tweede publicatie. In jaargang V nr.1 van dezelfde Cahiers staan tien gedichten. Maar Ashetu's naam staat niet op de voorkant van het blad, noch bij de inhoudsopgave. Daardoor komt het waarschijnlijk dat de publicatie niet genoemd wordt in Van Kempens nawoord. De tweede publicatie is duidelijk bedoeld als opmaat. In dezelfde jaargang van de Cahiers wordt, onder de titel Yanacuna, een magistrale verzameling van 205 gedichten gelanceerd. Debrot heeft dus voor deze dichter hetzelfde gedaan als hij deed voor auteurs als Frank Martinus Arion, Aletta Beaujon en Tip Marugg, namelijk ruimte scheppen met onbekrompen hand.

Helaas, het werk viel niet op. Pas in 2002 verschijnt een keuze in boekvorm. Uitgeverij Okipoki in Suriname komt met *Marcel en andere gedichten*, geredigeerd door Van Kempen. In 2007 maakt de paus van het Nederlandse bloemlezingenwezen, Gerrit Komrij, een keuze. *Dat ik zong* is weer een mooie poging om Ashetu voor het voetlicht te brengen. Veel aandacht is er niet. Gelukkig stelt In de Knipscheer nu een krachtige daad. Nog mooier: Van Kempen koos de meeste gedichten uit ongepubliceerd werk. Daarmee biedt hij meer zicht op het talent van deze verborgen dichter.

De dichter hield zichzelf ook verborgen. Voor zijn gedichten koos Hendrik George van Ommeren (Paramaribo 4 maart 1929 - Den Haag 3 augustus 1982) het pseudoniem Bernardo Ashetu. Verder gebruikte hij geregeld de naam Kamanda. Ka man da, een woordcombinatie uit Ghana, betekent 'ik ben een neger'. Deze verschuiltactiek zorgde er ook voor dat Ashetu/ Van Ommeren 31

dichtbundels samenstelde om ze vervolgens niet te publiceren. Van Kempen legt uit dat de oorzaak gezocht moet worden in de tragische relatie die de dichter had met zijn vader. Dat was een man die zijn zoon als een mislukkeling zag en dit duidelijk liet merken. Publicatie van meer dichtbundels zou betekenen dat de naam Van Ommeren de ronde zou doen en dat mocht niet gebeuren.

Tussen debuut en de diverse boekuitgaven waren er wel incidentele publicaties. Een van de opvallendste is die van zeven gedichten in de *Spiegel van de surrealistische poëzie in het Nederland*. Ook deze keuze zorgt er niet voor dat Ashetu het grote publiek bereikt. Wat op zich niet vreemd is: surrealistische poëzie is geen gewild artikel in poëtisch Nederland. Een mogelijkheid om de gedichten van Ashetu te bezien is hiermee wel gegeven.

Misschien is Ashetu's vorm van surrealisme wel één van de poëtische elementen, waardoor het oog van Debrot op deze gedichten viel. Hierbij is misschien illustratief het gedicht 'Herinnering'. Het stond in *Yanacuna*, in de *Spiegel* en het staat in *Dat ik je liefheb* (pg. 21).

In dat gedicht stromen heden en verleden tezamen. Het lied dat de dichter zingt, het gedicht dat hij maakt, is hetzelfde lied dat de zuster zong, en dat de spin bij haar losmaakte in een andere tijd. Ook twee andere elementen lijken ineen te vloeien, namelijk de zuster en de spin. De ik zit naast 'mijn zuster, een negerin. Blauwe / vlinders vlogen rond en vlogen langs / de duist're boom waarin zij zat / met haar rode nagels, de spin,/ die aan mijn zuster 't lied ontlokte,/ dat naklinkt in mijn herinnering.'

In de 'gewone' wereld horen rode nagels toch eerder bij een vrouw dan bij een spin! Samen met de sfeer, veroorzaakt door de kleuraanduidingen: het zwart van de kreek, het blauw van de vlinders en het rood van de nagels, alles nog versterkt door het donkere van de zuster en het duistere van de boom, ontstaat een beeld dat voor velen alleen met de logica van de droom te vatten is. En daarmee doet het surrealisme zijn intrede. 'Herinnering' is net als veel van de gedichten ook een schitterend raadsel, een open gebied voor de lezer. En dan gaat het nog niet eens om de vraag die de wending 'mijn zuster, een negerin' oproept, en misschien wel opriep bij Debrot.

Het authentieke van Ashetu is vooral het feit dat hij in veel gedichten zijn beelden vaak opbouwt met herkenbare elementen. Dan verliest het surrealisme zijn alleenrecht. In die gedichten zijn de verschuivingen die hij

toepast onvoorspelbaar en raadselachtig. Een voorbeeld geven is niet moeilijk. 'Bij een bijzonder dichter heb je altijd prijs', schrijft Komrij toepasselijk in zijn 'Vooraf' bij *Dat ik zong*. Neem het 'bijna 'surrealistisch gedicht 'De historicus' (p. 49)

In iedere strofe staat wel een raadsel, eenvoudig verwoord en daardoor verraderlijk. Strofe 1 luidt: 'Mr. Lecky / is altijd historicus, / nooit partisaan.' De lezer krijgt de hardste klap in de laatste strofe. Dan schuift een andere wereld een 'tergend vertrek' binnen, sluipend op sandalen. Is het iemand uit duizend en één nacht? En duikt de tijger niet weer op in het woord 'tergend'? Geweld en dreiging regeren door de tijden heen. Ashetu is een meester in dit soort poëzie, poëzie die ontregelt en betovert tegelijk.

Bijzondere combinaties die de vervreemding in de hand werken, zijn ook te zien in veel van de gedichten waarin de zee een plaats krijgt. Dat Ashetu de zee gebruikt, mag geen wonder heten bij een dichter die varend als marconist, heel wat zeeën gezien heeft, vooral Caribische. In het nawoord waarschuwt Van Kempen dat het te gemakkelijk zou zijn om Ashetu de Surinaamse Slauerhoff te noemen. Het grote verschil is m.i. dat Slauerhoff zich meer op de wereld richt. Ashetu is introverter, en hij trekt de wereld naar binnen. Maar thema's als onthechting en vervreemding hanteren ze alle twee. Wonen, deden beiden alleen in hun gedichten, lijkt het.

Er zijn ook minder omvattende zaken in dit verband te signaleren. Slauerhoff zou zich wel herkend hebben in 'Thuiskomst' (p.98). De suggestie die uitgaat van de zwaar geparfumeerde trap: 'Een dikke geur van rozen / viel tot onder aan de trap' en het gemompelde woord 'zeeman' zou Slauerhoff wel aangesproken hebben. Er zijn waarschijnlijk weinig zeemansvrouwen die hun thuisgekomen echtgenotes 'zeeman' toefluisteren. Het zal hier wel om een andere thuiskomst gaan. Bij nog meer gedichten ontstaan er beelden die aan Slauerhoff doen denken, maar concrete 'zeebeelden' zoals bijvoorbeeld 'Fernando de Noronha' van laatstgenoemde, die vindt men niet bij Ashetu. Wel schrijft hij in het gedicht 'Zee' (pg.52) aan het slot: 'Daarom besprak ik / de zee / en ik bezong de schepen.' De woorden 'zee' en 'schepen' vallen. Er is sprake van 'goud uit 't binnenland'. Gaat het om piraten, om Eldorado? Laat de ik zich niet omkopen en blijft hij gedichten schrijven over de zee en schepen?

De lezer ziet achter dit gedicht misschien de vader opdoemen die zijn zoon van het dichten wil afhouden.

Slauerhoff is ook helemaal niet nodig. Ashetu is een uniek dichter die volstrekt overtuigt. Een dichter die vorm en inhoud tot een geheel kon maken. *Dat ik je liefheb* laat goed zien hoeveel variaties deze dichter kon aanbrengen in zijn werk. Lees bijvoorbeeld het gedicht *Awine* (p. 60), en de daaraan verwante gedichten over muziek. Daarin komt de passie voor taal en klank van Ashetu tevoorschijn.

Dat er over deze gedichten nog veel meer te zeggen valt, laat Van Kempen goed zien in zijn instructieve nawoord. Hij kijkt door een Surinaams bril en geeft Ashetu een plaats binnen de Surinaamse poëzie. Zie onder andere zijn opmerkingen over het gedicht 'Uit goud'. *Dat ik je liefheb* is een boek dat niet vergeten mag worden, de dichter kan nu te voorschijn komen. De Caribisch-Nederlandse letterkunde is een goudmijn rijker. En de waarde van goud stijgt nog steeds .

Klaas de Groot

Bernardo Ashetu, *Dat ik je liefheb*. Michiel van Kempen, keuze en nawoord. Haarlem: In de Knipscheer, 2011. 126 p., ISBN 978 90 6265 676 9, prijs €19,50.

Bron: OSO, Tijdschrift voor Surinamistiek en het Caraïbisch gebied, 2012-1